



Õiguskantsler

Priit Pikamägi  
Riigikohus  
info@riigikohus.ee

Teie 19.12.2013 nr 3-2-8-1-978-13

Meie 07.01.2014 nr 9-2/140006/1400071

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses  
27.11.2009 ja 01.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse § 56 lõiked 1 ja 19 ning lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite Riigikohtu tsiviilasjas nr 3-2-1-168-13 (tsiviilasi nr 2-09-63084) arvamust:

- a) 27.11.2009 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lg 1 ja lisa 1 sätete Eesti Vabariigi põhiseadusele vastavuse kohta osas, mis koostoimes nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 3 000 000 kuni 3 500 000 krooni (konkreetsel juhul 3 431 376 krooni ehk 219 304,92 eurot) hagiavalduselt riigilõivu 145 000 krooni (9267,18 eurot) ning
- b) 01.12.2010 kehtinud RLS § 56 lõigete 1 ja 19 ning lisa 1 koostoime sätete Põhiseadusele vastavuse kohta osas, mis koostoimes nägid ette kohustuse tasuda apellatsioonkaebuse esitamiseks tsiviilasjas hinnaga 3 000 000 kuni 3 500 000 krooni (konkreetsel juhul 3 431 376 krooni ehk 219 304,92 eurot) riigilõivu 145 000 krooni (9267,18 eurot).

Tutvusin Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 06.12.2013 määrusega nr 3-2-1-168-13 ning **leian, et Põhiseaduse § 15 lõikega 1, § 24 lõikega 5 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas 01.01.2009 kuni 31.12.2010 ehk hagi ja apellatsioonkaebuse esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lõiked 1 ja 19 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas üle 3 000 000 kuni 3 500 000 krooni tasuda hagiavalduselt ja ka apellatsioonkaebuselt riigilõivu 145 000 krooni (9267,18 eurot).**

Konkreetses kohtuasjas taotleb kassaator oma 25.01.2013 avalduses<sup>1</sup> 8116,78 euro enamtasutud riigilõivu tagastamist. Taotluse punktis 2.2. põhjendatakse: „Riigikohus on oma lahendites korduvalt leidnud, et kuni 30. juunini 2012.a kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 kohaldamata jätmisel tuleb tasuda riigilõivu kuni 31. detsembrini 2008.a kehtinud riigilõivuseaduse lisa 1 järgi. Hageja palub kooskõlas senise kohtupraktikaga lugeda tsiviilasjas nr 2-09-63084 riigilõivu põhiseaduslikuks määraks 81 500 krooni. Sellest tulenevalt on hageja tasunud riigilõivu õiguspärasest enam. Enamtasutud riigilõiv on 145 000 krooni miinus 81 500 krooni ehk 4058,39 eurot hagiavalduselt ja 145 000 krooni miinus 81 500 krooni ehk 4058,39 eurot apellatsioonkaebuselt. Enamtasutud riigilõivude summa on kokku 8116,78 eurot.“

Leian, et kassaatori taotlusesse kohaldada konkreetsel juhul Põhiseadusega vastuolus oleva riigilõivu määra asemel 2008. aastal kehtinud riigilõivumäära 81 500 krooni ehk 5 224,36 eurot,

<sup>1</sup> Tutvutud elektroonilise kohtuinfosüsteemi KIS vahendusel.

tuleb suhtuda ettevaatlikkusega. Kui kohus nõustub taotluses märgitud numbriliselt määratletud kohtusse pöördumise õiguse piirangu ulatusega (riigilõivu määraga), tuleb veenduda selle põhiseaduspärasuses (proportsionaalsuses). Arvestades, et Riigikohus on korduvalt tunnistanud põhiseadusevastaseks riigilõivuseaduse norme, mille alusel tuli tasuda riigilõivu samas suurusjärgus või isegi vähem (nt 3195,58 eurot<sup>2</sup>, 4154,25 eurot<sup>3</sup>, 4473,81 eurot<sup>4</sup>, 4793,37 eurot<sup>5</sup>, 5432,37 eurot<sup>6</sup>; leides ühtlasi, et ka väiksem lõiv võimaldab saavutada nii menetlusökoonomia kui ka õigusemõistmise kulutuste kandmisest osavõtu eesmäärke), siis tekitab ka riigilõivu suurus 5224,36 eurot vähemalt kahtluse selle põhiseaduspärasusest.

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

## I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010)

### „§ 56. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---]

(19) Tsiviilasjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda hagi või muu avalduse esialgsel esitamisel maakohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.

[---]

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde

RIIGILÕIVU                      TÄISMÄÄRAD                      AVALDUSE                      ESITAMISE                      EEST  
TSIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES)

Tsiviilasja kuni, k.a	hind	Riigilõivu täismäär
3 000 000		
3 500 000		145 000

“

## II Õiguskantsleri seisukoht

### 1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Tsiviilasjas nr 2-09-63084 esitas hageja 27.11.2009 hagiavalduse ning tasus sel hetkel kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 kohaselt riigilõivu põhinõude (219 304,92 eurot ehk 3 431 376,40 krooni) järgi 145 000 krooni (9267,18 eurot). 01.12.2010 esitas hageja apellatsioonkaebuse Harju Maakohtu 01.11.2010 otsuse peale, tasudes apellatsioonkaebuse

<sup>2</sup> RKPJKo 11.04.2013 [3-4-1-31-12.](#)

<sup>3</sup> RKPJKo 19.02.2013 [3-4-1-28-12.](#)

<sup>4</sup> RKPJKo 10.04.2013 [3-4-1-30-12.](#)

<sup>5</sup> RKPJKo 10.04.2013 [3-4-1-27-12.](#)

<sup>6</sup> RKPJKo 30.10.2012 [3-4-1-14-12.](#)

esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lg 19 kohaselt<sup>7</sup> riigilõivu summas 145 000 krooni ehk 9267,18 eurot.

2. Hageja esitas 25.01.2013 kassatsioonkaebuse ning samaaegselt taotluse tagastada hagi ja apellatsioonkaebuse esitamise ajal kehtinud riigilõivuseaduse põhiseadusvastasuse tõttu enamtasutud riigilõiv. Riigikohus jättis 13.06.2013 otsusega hageja kassatsioonkaebuse rahuldamata, kuid võttis 04.11.2013 hageja taotluse enammakstud riigilõivu tagastamiseks iseseisva kohtuasjana menetlusse.

3. Riigikohtu tsiviilkolleegium otsustas oma 06.12.2013 määrusega anda asi lahendada Riigikohtu üldkogule, kuna kolleegiumil tekkis kahtlus, et 27.11.2009 ning 01.12.2010 kehtinud RLS § 56 lõiked 1 ja 19 koostoimes lisaga 1 võisid olla osas, milles sätestasid kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 3 000 000 kuni 3 500 000 krooni hagiavalduselt ning apellatsioonkaebuselt riigilõivu 145 000 krooni, vastuolus Põhiseaduse §-ga 15 ja § 24 lõikega 5.

4. Kuna kassaator esitas riigilõivu tagastamise taotluse enne tsiviilasjas Riigikohtu otsuse jõustumist (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 150 lg 6: „Riigilõivu tagastamise nõue lõpeb kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.“), võib põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust pidada Riigikohtu väljakujunenud praktika valguses lubatavaks. Leian samas, et asjassepuutuvad on RLS § 56 lõiked 1 ja 19 ning lisa 1 mitte üksnes hagi ja apellatsioonkaebuse esitamise ajal, vaid kogu nende sätete kehtivuse ajal, ehk 01.01.2009–31.12.2010.

## 2. Normikontrolli põhjendatus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

6. Arvestades Riigikohtu varasemat praktikat riigilõivude suuruse põhiseaduspärase küsimuses<sup>8</sup> (iseäranis Riigikohtu 07.05.2012 otsust [3-4-1-7-12](#), milles tunnistati põhiseadusevastaseks apellatsioonkaebuse esitamisel kohaldunud numbriliselt sama suurt riigilõivu ettenäinud riigilõivuseaduse sätte, mis kehtis alates 01.01.2011) ja minu menetlusosalisena esitatud seisukohti nendes põhiseaduslikkus järelevalve kohtumenetlustes, **on ilmne, et 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud RLS § 56 lõigete 1 ja 19 ning lisa 1 koostoimes kehtinud regulatsioon oli Põhiseadusega vastuolus** (kui ülemäära kõrge piirang kohtusse pöördumiseks) osas, milles **tsiviilasjas hinnaga 3 000 000 kuni 3 500 000 krooni tuli hagiavalduselt ja ka apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 145 000 krooni (9267,18 eurot).**

Lugupidamisega

*/allkirjastatud digitaalselt/*

Nele Parrest  
õiguskantsleri asetäitja-nõunik  
õiguskantsleri volitusel

<sup>7</sup> Hageja 25.01.2013 enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse punktides 1.2. ja 2.1. on ekslikult viidatud RLS § 57 lõikele 22. Sama ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 06.12.2013 määruse 3-2-1-168-13 punktis 8.

<sup>8</sup> Vt nt allmärkustes 2–6 viidatud lahendid.